

רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל - ניכר היה בו משחר ילדותו כי לגדולות נוצר. עוד בהיותו ילד רך הפליא את הסובבים אותו בפקחות המופלאה, בשכלו השנון והחריף, בתפיסתו המהירה ובזיכרונו האדיר.

פעם, בהיותו ילד שאלו אביו בליל הסדר: "אמור נא לי, יקירי! מדוע שואלים ילדי ישראל "מה נשתנה" דוקא בחג הפסח, ולא למשל, בחג הסוכות, כאשר רואים כי הכל עוזבים את בתיהם ויוצאים לגור בסוכות למשך שמונה ימים?" (כמנהג חו"ל). השיב הילד הפיקח: בחג הסוכות רואים ילדי ישראל את בני עמם יושבים בסוכה זלה, ולכן אין הם מתפללים כלל וכלל, שכן מעולם מורגל עם ישראל בצרות ובקשיים ואילו בליל הסדר, כאשר הכל מסובים כבני מלכים, יושבים סביב שולחן ערוך, ועל השלחן כלים יקרים ונוצצים, פמוטות וגביעי כסף מפוארים, מטעמי חג עולים עליו - ואז מביטים ילדי ישראל וחושבים: מה זה קרה היום לאחינו היהודים העניים, המסכנים והרדופים?! והשאלה מתפרצת מפייהם: "מה נשתנה?".

היה זה בשבת הגדול, רבי יהונתן עלה על בימת בית הכנסת לדרוש את דרשתו, כמנהגו מדי שנה - והנה אחריו עולה אחד מפשוטי העם. "יסלח נא לי הרב", ביקש אותו אדם, "ברצוני לשאול שאלה".

תמה הקהל, וכי מה יוכל אדם זה לשאול את רבי יהונתן? אך הרב בענוותנותו הרבה כיבד את השואל ואמר לו: "בבקשה, שאל! ברצון רב אענה אם רק אוכל!".

והאיש שאל: "היום קראתי, כנהוג, בהגדה של פסח מ"עבדים היינו" ועד למקום שאומרים בשבת הגדול - והנה קשה לי: מדוע מופיעים על המילים "וימררו את חייהם" טעמי המקרא שהם "קדמא ואזלא" והלא טעמים אלו הם טעמי ניגון של שמחה - ומה שמחה יש בכך שהמצרים מיררו את חיי אבותינו?".

כיבד רבי יהונתן את שאלתו והשיבו בנחת: "בני, שאלה גדולה שאלת! אשיב לך על שאלתך": ידוע שהקב"ה הבטיח שבני ישראל יהיו במצרים ארבע מאות שנה ואם כן, מדוע אפוא נמשכה גלותם רק מאתיים ועשר שנה?

על עניין זה נאמרו תירוצים רבים ואחד מהם הוא: במשך מאתיים ועשר שנה קבלו בני ישראל את כל מנת הסיבל שנגזרה עליהם ושוב לא היה טעם להאריך את גלותם. זוהי אפוא הסיבה להטעמת המילים "וימררו את חייהם" בטעמים המסמנים נגון של שמחה, שהם "קדמא ואזלא" כי אכן הקושי של השעבוד גרם שמחה לאבותינו, בעטיו התקצרה גלותם במאה ותשעים שנה!!

אך לפי זה - המשיך הרב - נשאלת השאלה: מדוע מופיעים על מלים אלו דווקא הטעמים קדמא ואזלא - והלא יש טעמים אחרים המנוגנים בניגון של שמחה. אלא שעל כך יש להשיב: אם נחסר מהמספר 400 את שנות הגלות -210, נקבל את המספר 190 ושתי המלים קדמא ואזלא עולות בגימטריא 190! וזהו פרושם של "קדמא ואזלא" על המלים "וימררו את חייהם" שקדמו ואזלו - שהקדימו לצאת ממצרים לפני המועד במאה ותשעים שנה, כמנין קדמא ואזלא, וזוהי הסיבה לשמחה. וזהו אפוא הטעם לכך שמילים אלו הוטעמו דוקא בטעמים אלו.

כל הנאספים השתוממו לשמע חריפות תשובתו של רבי יהונתן אבשיץ והנאתם גדלה מאוד. (מתוך הספר 613 סיפורים על תרי"ג).

ד"ת הצלחת ידידינו היקרים, רב פעלים לתורה ולתעודה, אוהבי רבנן ותלמידיהן החפצים בעילום שם שיזכו לכל משאלות לבם לטובה ולברכה, העורך

אורי וישעי

בית מדרש רב פּעלִים ע"ש מרן הרב יוסף ז"י ז"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

כתובה ועריכה: אלוך ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לתד 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il

כניסת שבת: 16:15

לעילוי נשמת ראש ישיבת "מורת יוסף" הגאון רבי יהודה מועלם בן שמחה זצ"ל

ציאת השבת 17:22

לדעת ר"ת: 17:54

עטרת פז

התורה הקדושה פותחת את פרשתנו במילים "ואלה שמות בני ישראל הבאים וכו'" והקורא יתקשה להבין הרי לפני שנים מרובות דור הראשונים, יעקב אבינו ע"ה ובניו הקדושים נפטרו, ועדיין רואה התורה את בני ישראל, לכאורה, כאילו רק עכשיו היגרו למצרים, באומרה "הבאים מצרים" ולא "שבאו" בלשון עבר.

ניתן לבאר קושיא זו בהמשך למה שאמרו רז"ל (במדרש תנחומא בלק סי' כה) שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות. שלא שינו שמם, שראובן ושמעון ירדו וראובן ושמעון עלו, וכו' "שלא שינו את שמם", כדרך ששמות שבטי י-ה, הגדרה מיוחדת היתה לכל אחד ואחד: "ראובן" - ראה ה', "שמעון" - שמע ה' וכו'. כך גם דורות אחרונים שמוותיהם מוגדרים: אליצור, שדי אור, שלומיאל, צורישידי וכו'.

אף גם זאת רז"ל קבעו ששלשה שמות לאדם: אחד שקראו לו אביו ואימו, ואחד שקראו לו בני אדם ואחד שקונה הוא לעצמו. טוב מכולם מה שקונה הוא לעצמו, "טוב שם משמן טוב" (קהלת ז, א), ופרש האברבנאל פסוק זה כך: "כי הוא המשל הדומה אליו ושמן טוב הוא המבושם, וכבר כתב הפילוסוף שראוי לאדם שיעשה פעולות המעלה כדי שיקנה השם טוב". כמו השמן שהוא צף ועולה מכל המשקים שבעולם.

אדם העומד ברשות עצמו, מייחד את שמו על פעולותיו וזוכה לשם, מה שאין כן אדם שאינו עומד ברשות עצמו - אינו זוכה שיצירותיו יקראו על שמו. הדבר נוגע ליחיד וגם לעם. עם המצוי בגלות יצירותיו למען האחרים ועל שם האחרים הם נקראים.

גדלותם של ישראל קדושים שהיו בגלות מצרים שמרו על זהותם ועל מהותם והגם שבנו ערי מסכנות לאחרים - שמם נקרא על יצירתם, לא המצרים ולא שאר האומות הצליחו לטשטש את שמם. ואולי גם היה מקור השנאה של פרעה וכל עבדיו. שנאה שמקורה בקנאה, שחלוף השנים לא גרם לחליפת השם, אלא "שמות בני ישראל הבאים". ודו"ק.

הליכות מלאכי

שמו"ת- שנים מקרא ואחד תרגום

לקוראנו הנכבדים נצרף את פנייתו של ידידנו הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, למרחק הגאון רבנו **עובדיה יוסף שליט"א**, בשאלותיו לדיני שנים מקרא ואחד תרגום.

- (א) האם מותר לאדם להוציא ס"ת כדי להעביר הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום?
- (ב) האם מותר לקרות לפני קריאת התורה ב' פעמים מקרא, ובקריאת התורה כשבעל קורא אומר המקרא, ואומר יחד עמו תרגום, כיון שזה פירוש המילה, והוא כמקשיב לבעל קורא, או כיון שזה תיבה אחרת אין שומע לבעל קורא, ולא שפיר עביד?
- (ג) בש"ע א"ח (סי' רפה סעיף ד') כתב שיש אומרים שאפשר להשלים השנים מקרא ואחד תרגום עד רביעי בשבת. ע"כ. ושאלתי מהו הכוונה, האם עד יום רביעי בבוקר, או עד מוצאי יום שלישי?
- (ד) יש שנוהגין כשקורין בתורה בפרשת התוכחה שהבעל קורא ממניח קצת הקול, ושאלתי, האם גם כשאומר שנים מקרא ואחד תרגום בפרשה של תוכחה יש ענין לומר בקול נמוך, או אין ענין?
- (ה) הנהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות [בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן] האם צריכים לעמוד גם כשקוראים התרגום על עשרת הדברות?

וזו תשובת מרן פאר הדור הגאון רבנו עובדיה יוסף שליט"א

ק"א ח"ג"א ס"ב ע"א

לכבוד ידידנו היקר דעסיק באורייתא תדירא הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

לרוב טרדות אשיב על קצת חקירותיו בקצרה:

- א. מותר לאדם להוציא ס"ת מן ההיכל כדי לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, אם הוא רק קורא בנקודות ובטעמים. וכן נהג האר"י ז"ל, כמ"ש בשער הכוונות דף ס"ב ע"א. וכן פסק הריד"ב? בתשובה ח"ג סי' תקכט. ובמחזיק ברכה בקונט' אחרון (סי' רפה).
- ב. הקורא תרגום ביחד עם קריאת התורה, שקורא הש"צ בשבת, יש לו ע"מ לסמוך כמ"ש מרן הש"ע בסי' קמו שמו"ת לקרוא שמו"ת בשעת קרה"ת. וטוב שיקרא בלחש פסוקי הפרשה עם הש"צ, ויעלה לו לפעם אחת, ויקרא עוד הפעם את הפרשה ואח"כ יקרא את התרגום.
- ג. פירוש דברי הש"ע בשם י"א שאפשר להשלים שמו"ת עד יום רביעי, הינו עד סוף יום שלישי, כעין מה שאמרו בפסחים (קו). מי שלא הבדיל במוצ"ש, מבדיל והולך עד יום רביעי בשבת כדאמר ר' זירא לענין גטין אחד בשבת, ושנים ושלשה אחר השבת, רביעי חמישי וששי קודם השבת. ע"ש.
- ד. הקורא בס"ת בצבור שהוא מרים קולו להשמיע לכל הצבור מנמיך קולו בפרשת התוכחה, משא"כ יחיד הקורא שמו"ת לעצמו א"צ להנמיך קולו.
- ה. המנהג לא לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות כמבואר (כפ החיים סי' תצד אות ל') ויש קפיצא על זה משום תרעומת המינים. כמ"ש בתשובת הרמב"ם, הביאותיו בס' יחוה דעת ח"א (סי' כט). ע"ש.

ויהי רצון שיעלה מעלה לגאון ולתפארת,

כתם פז - אור מהפרשה

וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וכל עבודה בשדה (שמות א, יד)

כגון חרישה וזריעה והוצאת הזבל וחפירת בארות ושאר עבודות קשות. והצער הגדול ביותר היה שהם שינו את המלאכה של האנשים ונתנו אותם לנשים, ואת מלאכת הנשים מסרו לאנשים. והטילו עליהם לעבוד ברציפות ביום ובלילה. דהיינו הוא ציוה על הגברים לבשל האוכל וללוש הלחם ולכבס הבגדים ולנקות הסירים, ועל הנשים ציוה לחרוש השדות ולקצץ אילנות היער ולסייע בבנין. וגם אדמת מצרים אי אפשר לגבלה וללוש אותה יפה ולכן סבלו מאוד. כי אחרי שעשו את הלבנים הם נתפוררו, וחזרו ועשו אותם וכך לא יכלו לנוח. כי אין אדמת מצרים כשאר האדמות. וכדי לרמוז על כך אמר הכתוב: אל כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך. שהמציאו מלאכות קשות המפוררות את הגוף ושוברות אותו. ועוד יותר גזרו עליהם שהאנשים ילינו בלילה בשדות והנשים בעיר בטענה שאמרו להם: עד שתבואו מן הבית יעברו ב' וג' שעות מן היום וכך תלך לאיבוד העבודה ולא תוכלו להשלים המכסה שאתם צריכים להשלים בכל יום. ולכן רוצים אנו כי תבלו הלילות בשדות כדי שבתחילת היום תתחילו במלאכה וכך תגמרו מהר ואפילו בלילה לא היתה לבני ישראל מנוחה לילך לישון ולהניח הראש. כי אחרי שכל אחד מהם השלים את מכסת הלבנים, היו אומרים להם לבקע עצים, ובכל לילה חיפשו סוג אחר של מלאכה להעבידו בה, והכוונה שלהם היתה למעטם מפריה ורבייה. אבל נשותיהם היו צדקניות וחסידות. הם השגיחו על בעליהן והיו מבשלות להן משוה חם, והיו מכינים להם לאכול, והיו מסעדות אותם במילים רכות. והיו אומרות להם, אל תצטער, כי לא כל חיינו נהיה עבדים לשפלים אלו, כי יש לנו הבטחה מאת הש"ת שהוא ירחם עלינו, ומפני שכונתם היתה לשם שמים.

מרוב שעם ישראל היה מתועב בעני המצרים נאמר "ויקוצו מפני בני ישראל", היינו הפנים של יהודי היו מוקצים בעיניהם של המצרים, כמובא במדרש איכה: מעשה בשתי נשים לא צנועות שהיו רבות זו עם זו, ואמרה אחת לחברה, פניך כפני יהודיה, לאחר שתנפסו, אמרה לה חברתה, על הכל אני מוחלת לך, מלבד על מה שאמרת לי שפני כפני יהודיה על כך אינני מוחלת לך, המצרים ראו את פני יהודים לחרפה ובוז בעיניהם. (מתוך הספר "מאמרי חן").

נס הפריזון

הקשה רבנו אבן עזרא (בפרשת ויגש מו, כג) מדוע כששרה ילדה בת תשעים התורה הזכירה נס ופלא זה, ולעומת זאת כשיוכבד ילדה בת מאה ושלושים הכתוב לא הזכיר פלא זה, על אף שהוא נס יותר גדול מהנס שנעשה לשרה?

נראה לבאר בהקדים את מה שהביא מרן הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בהגדה של פסח (חזון עובדיה דף רלב) בשם המגיד מדובנא ע"פ משל לשני עניים ארחי פרחי שהלכו פעם אחת בדרך, והחל אחד מהם לשבח את הנדיב ר' ישעיה, שהוא נדיב גדול מאין כמוהו, כי פעם בגשתו אליו נתן לו בבת אחת מאה דולר. ויען השני ויאמר, לא כי, אלא רבי משה הוא הנדיב הגדול שאין כמוהו בעולם, כי פעם ניגש אליו והעניק לו חמישים דולר. ויצחק עליו רעהו הראשון, באמרו: הלא מאה דולר הם יותר מחמישים דולר! ויען חבירו ויאמר, אמר נא לי מתי קבלת את הזהובים מאת ר' ישעיה, ויאמר: בפורים, אז ענה אותו לאמר: הלא כה דברי שאין בעולם נדיב יותר מרבי משה, כי פורים הוא עת משתה ושמחה, ומצוה ליתן מתנות לאביונים לכל הפושט ידו, ואם כטוב לבו ביין נתן לך מאה דולר אין בזה כל חידוש. אבל אני הייתי אצל רבי משה בחודש תמוז ואע"פ כן נתן לי חמישים דולר, זוהי ראייה נכונה על עוצם נדיבותו.

הנמשל הנה יוכבד ילדה במצרים, שאז היה דור המלומד בנסים, כמו בפורים, שכל הנשים ילדו ששה בכרס אחד וכמו שנאמר "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד".

לענין מוזיק, המדובר ב"סוריים", ר' יעקב חכחון בן גזלא ז"ל נלכ"ע כא' בטבת התשמ"ח

זכרית יוסף

